

- Τίτλος της εργασίας :
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΦΗΒΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ.
- Ονοματεπώνυμο :
ΓΕΩΡΓΙΑ ΛΕΜΠΕΣΗ.
- Διεύθυνση : **ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΒΑΣΙΛΙΚΟ – ΧΑΛΚΙΔΑΣ, ΤΚ
34002, ΕΥΒΟΙΑ.**
- Τηλέφωνο : **6984879518.**

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	σ. 2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	σ. 3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σ. 4
<u>Η Κοινωνική ανάπτυξη κατά την εφηβική ηλικία.....</u>	<u>σ. 4</u>
1. Το θυμικό και η κοινωνικότητα των εφήβων.....	σ. 4
2. Κοινωνικοποίηση και αυτονομία.....	σ. 6
3. Κοινωνική ανάπτυξη στην εφηβεία.....	σ. 8
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σ. 11
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σ.13
1. Ελληνόγλωσση.....	σ. 13
2. Ξενόγλωσση.....	σ. 13

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα πρότυπα συμπεριφοράς που παρουσιάζει σήμερα η κοινωνία είναι πολλά και η επίδραση που ασκεί το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο στους νέους είναι έντονη. Η εισβολή των μέσων μαζικής ενημέρωσης εξαιτίας της σημαντικής ανάπτυξης της τεχνολογίας, η ηθική, η παιδεία, η παράδοση και οι θεσμοί, όπως αυτός του γάμου και της οικογένειας δημιουργεί σύγχυση σκοπών, κλωνισμό των πνευματικών και ηθικών αξιών και οι αρχές και οι αντιλήψεις όχι μόνο δεν είναι σταθερές, αλλά και ρευστές. Έτσι, ο νέος προσπαθεί συνέχεια να προφυλάσσει τον εαυτό του από οτιδήποτε του δημιουργεί ανασφάλεια, γι' αυτόν τον λόγο απομονώνεται. Σε αυτό το σημείο εντοπίζεται η σύγχυση, οι εκτροπές και η νευρικότητα ενός μεγάλου αριθμού εφήβων στις μέρες μας, οι οποίοι προσπαθούν να ισορροπήσουν ανάμεσα στον εαυτό τους, τη προβαλλόμενη ψυχαγωγία και τους αγχώδεις ρυθμούς της σύγχρονης ζωής.¹

Παρόλες τις δυσχέρειες και τους κινδύνους οι νέοι δεν είναι χειρότεροι από τους νέους άλλων εποχών. Σε αρκετά σημεία μάλιστα είναι καλύτεροι ή μπορεί να γίνουν καλύτεροι. Αν κάθε ενήλικας επιτελέσει το καθήκον του ως δίκαιος γονέας, φιλεύσπλαχνος δάσκαλος κι ενεργός πολίτης είναι αδύνατο η νεολαία να μην παραδειγματιστεί και να βελτιωθεί. Είναι απαραίτητο λοιπόν, να μη λησμονηθεί η σημασία των προτύπων συμπεριφοράς γύρω από τον έφηβο, που θα διαδραματίσουν άλλωστε το σημαντικότερο ρόλο στη διαμόρφωση της κοινωνικής αγωγής και στην κοινωνική του ανάπτυξη.²

¹ Δερβίσης, Ψυχολογία, σ. 287.

² Μελανίτης, Η εφηβική ηλικία, σ. 317.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κορίτσι και το αγόρι που διανύει την εφηβική ηλικία πλέον κοινωνικοποιείται διαφορετικά και συμμετέχει στη διαμόρφωση του πολιτισμού με διαφορετικό τρόπο απ' ό, τι στο παρελθόν. Τόσο όλες οι αλλαγές που παρατηρούνται στο παιδί και τον έφηβο σε όλη την αναπτυξιακή του πορεία, όσο και οι αλλαγές που συμβαίνουν στη κοινωνική και πολιτιστική πραγματικότητα, καθορίζουν τη στάση και τις αντιλήψεις του. Ένας έφηβος παλεύει με τον ίδιο του τον εαυτό και η συχνότητα των εντάσεων και των συγκρούσεων, ταυτόχρονα με την ανάγκη του για απομόνωση τον καθιστούν όχι απλώς διαφορετικό, αλλά ιδιαίτερα ξεχωριστό από τους ενήλικες του κοντινού και όχι μόνο περιβάλλοντός του.³

³ Δερβίσης, Ψυχολογία, σ. 286.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

1. Το θυμικό και η κοινωνικότητα των εφήβων.

Η εφηβεία είναι μια περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας οι έφηβοι εκτίθενται σε ποικιλία εσωτερικών και εξωτερικών πιέσεων οι οποίες, μολονότι σπάνια παίρνουν τη μορφή κάποιας σωματικής ασθένειας, εκδηλώνονται συχνά με ψυχοσωματικά συμπτώματα.⁴ Η καλή κατάσταση της υγείας και της λειτουργίας των εφήβων δεν προκύπτει μόνον από την απουσία ασθενειών ή ψυχοσωματικών συμπτωμάτων αλλά προϋποθέτει και την παρουσία παραγόντων που ενισχύουν την ευεξία.⁵ Αγόρια και κορίτσια διαφέρουν ως προς τις ψυχοκοινωνικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και ως προς τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται η αντίδρασή τους σε αυτές.⁶

Οι θετικές σχέσεις με τους γονείς και η οικογενειακή συνοχή επηρεάζουν την εκδήλωση των συναισθηματικών και συμπεριφορικών προβλημάτων,⁷ ενώ οι συγκρούσεις στον οικογενειακό κύκλο και το άγχος που δηλώνουν τα μέλη συνδέονται με την ύπαρξη δυσκολιών στο συναίσθημα και στη συμπεριφορά.⁸ Η ενεργός γονική ανάμειξη στην ανάπτυξη των παιδιών έχει συνδεθεί θετικά με την ψυχολογική ευεξία και την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των τελευταίων.⁹

Τα κορίτσια σε σύγκριση με τα αγόρια έχουν γενικά την τάση να εσωστρέφουν τις ανησυχίες, τις δυσκολίες ή τον θυμό τους με αποτέλεσμα να εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα καταθλιπτικών συμπτωμάτων, ενώ αντίθετα τα αγόρια έχουν την τάση να εξωστρέφουν τις αντιδράσεις τους εκδηλώνοντας συχνότερα επιθετικές ή παραβατικού τύπου συμπεριφορές (όπως βία, χρήση ναρκωτικών). Εκτός των παραδοσιακών δεικτών νοσηρότητας και θνησιμότητας για την εφηβική ηλικία, η χρήση αυτοαναφορών για την αξιολόγηση της ατομικής υγείας έχει καθιερωθεί πλέον

⁴ Haugland S., Wold B., Stevenson J., Aaroe L.E., Woynarowska B. (2001). Subjective health complaints in adolescence. A cross-national comparison of prevalence and dimensionality. *European Journal of Public Health*, 11, σσ. 4 - 10.

⁵ Seligman M.E., Csikszentmihalyi M. (2000). Positive psychology. An introduction. *American Psychologist*, 55, σσ. 5 - 14.

⁶ Crick, N. R., & Zahn-Waxler, C. (2003). The development of psychopathology in females and males: Current progress and future challenges. *Development and Psychopathology*, 15, σσ. 719 – 742.

⁷ Lucia & Breslau, 2006 και Rutter, 1989 και Slee, 1996.

⁸ Kovacs, 1997 και O' Connor, 2002.

⁹ Flouri & Buchanan, 2003.

στην έρευνα ως ένα αξιόπιστο εργαλείο για την εκτίμηση του επιπέδου υγείας των εφήβων.¹⁰ Στο πλαίσιο αυτό, ως δείκτες ψυχοκοινωνικής υγείας και ευεξίας χρησιμοποιούνται συχνά η αντίληψη που οι έφηβοι έχουν για την υγεία τους και το επίπεδο ικανοποίησης που αντλούν από τη ζωή.¹¹ Τόσο η αντίληψη για την υγεία όσο και η ικανοποίηση από τη ζωή συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τη σχολική εμπειρία, τις διαπροσωπικές σχέσεις, και με το κλίμα στην οικογένεια - κυρίως με την ποιότητα της επικοινωνίας του εφήβου με τους γονείς του.¹²

2. Κοινωνικοποίηση και αυτονομία.

Τα παιδιά αναπτύσσονται, καλλιεργούνται και ωριμάζουν συναισθηματικά, ηθικά και κοινωνικά με τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης που θεωρείται διαδικασία αλληλενέργειας με τον κοινωνικό τους περίγυρο. Τα αγόρια και τα κορίτσια στην εφηβική ηλικία βιώνουν συναισθηματική αναταραχή, απώλεια προσανατολισμού και διαφοροποίηση συναισθημάτων. Είναι ασταθή στις πράξεις και στις αποφάσεις τους και γενικότερα επικρατεί ακαταστασία στο μυαλό, στη καρδιά, στις επιθυμίες και στους στόχους τους. Οι έφηβοι βιώνοντας την πλουσιότερη συγκινησιακά περίοδο της ζωής τους, προσπαθούν να απομακρύνουν τους έντονους προβληματισμούς που έχουν και να σταθμίσουν την ένταση και την αστάθεια της ψυχικής τους διάθεσης.¹³

Όσον αφορά στη σχέση τους με τους άλλους, οι έφηβοι επιθυμούν να συμμετέχουν και να συμμορφώνονται με τους κανόνες της ομάδας των συνομηλίκων, ενώ ταυτόχρονα αισθάνονται την ανάγκη ανεξαρτητοποίησης από τους ενηλίκους. Η διαδικασία κοινωνικοποίησης του ατόμου και γενικότερα η όλη διαδικασία που οδηγεί τον άνθρωπο στην ώριμη ηλικία είναι μακρόχρονη και εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες. Οι βιολογικοί, οι ψυχολογικοί και οι σωματικοί παράγοντες σε συνδυασμό με τις συνθήκες του περιβάλλοντος είναι καθοριστικοί για τον βαθμό και το επίπεδο της κοινωνικής ωριμότητας που θα φτάσει το άτομο. Βιώνει αυτή τη διαδικασία, για να μπορέσει σταδιακά να μάθει τον τρόπο και τους κανόνες που

¹⁰ Ilder E.L., Benyamani Y. (1997). Self-rated health and mortality: a review of twenty-seven community studies. *Journal of Health & Social Behavior*, 38, σσ. 21 - 37.

¹¹ Diener E., Diener M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, σσ. 653 - 663.

¹² Jerden L., Burell G., Stenlund H., Weinehall L., Bergstrom E. (2011). Gender differences and predictors of self-rated health development among Swedish adolescents. *Journal of Adolescent Health*. 48(2), σσ. 143 - 150.

¹³ Στρίφτου – Κριαρά, Ψυχολογικά και Παιδαγωγικά μελετήματα, σσ. 45 - 47.

διέπουν τη ζωή της ομάδας και εξοικειώνεται με τη νοοτροπία πρώτα της οικογένειας, έπειτα του σχολείου, αλλά και άλλων λιγότερο οικείων κοινωνικών συστημάτων. Έτσι, αναπτύσσεται βαθμιαία το πνεύμα του « εμείς » και της συνεργασίας, ώστε να λειτουργεί μέσα στο πλαίσιο της ομάδας και να συντελεί στην επίτευξη των στόχων της χωρίς να εμποδίζεται να εκφράσει την ιδιοτυπία του.¹⁴

Γεννιέται μάλιστα η τάση για αυτονομία, η οποία τις περισσότερες φορές εκδηλώνεται με προστριβές και διενέξεις με τους γονείς του. Αυτό οφείλεται στην έντονη επιθυμία του να αποκτήσει μόνος τη δική του παρέα και να ακολουθεί τους κανόνες ανεξάρτητα από τις επιδράσεις των άλλων ανθρώπων και από τις εξωτερικές συνθήκες. Έτσι, τόσο το αγόρι όσο και το κορίτσι στην εφηβική ηλικία διαμορφώνει και δομεί τη ζωή του με τον δικό του τρόπο, διαμορφώνει πεποιθήσεις, αξιολογεί καταστάσεις και ενεργεί με συγκεκριμένο τρόπο και με κριτήρια που δεν του τα επιβάλλουν αυθεντίες.¹⁵

Βέβαια ο ρόλος της οικογένειας είναι καθοριστικής σημασίας για την ανάπτυξη στενών φιλικών δεσμών. Οι έφηβοι που έχουν καλές σχέσεις και υγιή επικοινωνία στην οικογένειά τους και λαμβάνουν ικανοποιητική συναισθηματική στήριξη από τους γονείς τους, φαίνεται να αναπτύσσουν μακροχρόνια πιο στενές φιλικές σχέσεις.¹⁶ Επίσης, η καλή ποιότητα των φιλικών σχέσεων των εφήβων φαίνεται να συνδέεται με τον εγκρατή έλεγχο των γονιών για τις δραστηριότητές τους.¹⁷ Μελέτες έχουν επισημάνει ότι η επαρκής γνώση των γονιών για τις δραστηριότητες των παιδιών σχετικά με τους φίλους, το σχολείο και τον ελεύθερο χρόνο αποτελούν σημαντικό προστατευτικό παράγοντα για την εμπλοκή τους σε συμπεριφορές υψηλού κινδύνου.¹⁸ Ωστόσο, όσο μεγαλώνουν οι έφηβοι τείνουν να αντιδρούν όλο και πιο

¹⁴ Η οικογένεια και το νηπιαγωγείο θεωρούνται βασικοί φορείς κοινωνικοποίησης. Αν και οι επιδράσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος κρίνονται αποφασιστικής σπουδαιότητας για τη κοινωνικοποίηση του παιδιού, οι αντίστοιχες του νηπιαγωγείου δεν είναι λιγότερο σημαντικές. (Μαραγκουδάκη Ε., *Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων - Παιδικά αναγνώσματα στο νηπιαγωγείο*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2000³, σ. 73)

¹⁵ Meakin D., *The Justification of Religious Education, British Journal of Religious Education*, 2, 1 (1979), σ. 53.

¹⁶ Cui M., Conger R.D., Bryant C.M., Elder G.H.Jr. (2002). Parental behavior and the quality of adolescent friendships: a socialcontextual perspective. *J of Marriage & Family*, 64: σσ. 676 - 689.

¹⁷ Masche J.G. (2010). Explanation of normative declines in parents' knowledge about their adolescent children. *J Adolesc*, 33: σσ. 271 - 284.

¹⁸ Barber B.K., Stolz H.E., Olsen J.A. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70: σσ. 1 - 137.

αρνητικά στις προσπάθειες των γονιών τους για έλεγχο και οριοθέτηση, κάτι που εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της αυτονομισής τους από την οικογένεια.¹⁹

Η προσωπική αυτονομία του εφήβου συνδέεται με την ελεύθερη βούληση, την αυτοδιάθεση και την ιεράρχηση των βουλήσεων. Είναι αυτόνομος και ενεργεί με βάση ένα αξιολογικό σύστημα το οποίο δεν προέρχεται από ορισμένη εξουσία, αλλά είναι θεμελιωμένο στη δική του ελεύθερη επιλογή. Αυτό σημαίνει ότι τα κριτήρια της αυτό - αξιολόγησης βρίσκονται στο ίδιο το αυτόνομο πρόσωπο. Η αυτονομία του εφήβου δε θα τον οδηγήσει υποχρεωτικά στην απομόνωση ούτε στην μοναξιά. Οι έφηβοι ζουν σε μια κοινωνία που διέπεται από κοινωνικούς κανόνες και κοινές αρχές, με βάση τους οποίους θα μπορέσουν να θεμελιώσουν την αυτο - αξιολόγησή τους. Επειδή υπάρχει αυτή η κοινωνική εξάρτηση, το αξιολογικό σύστημα προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το αξιολογικό σύστημα της κοινότητάς τους.²⁰

Η προσωπική αυτονομία είναι ένα ιδανικό προς το οποίο αποβλέπει το άτομο. Αποτελεί έναν στόχο, ο οποίος επιτυγχάνεται προοδευτικά με συνεχή και ιδιαίτερη καταβολή προσπάθειας στην οποία συμμετέχει όλο του το Εγώ. Δεν είναι δυνατό βέβαια να την επιτύχει σε απόλυτο βαθμό και αυτό αποδεικνύεται από κάποια αντικειμενικά και προφανή γεγονότα της ζωής. Είναι γεγονός ότι κάθε άνθρωπος κινείται και ενεργεί μέσα σε ένα ορισμένο πλαίσιο, που προσδιορίζεται από το παρελθόν του και το περιβάλλον στο οποίο ζει, τα οποία βέβαια δεν είναι δικής του επιλογής.²¹

Για να χαρακτηριστεί ένα άτομο αυτόνομο, είναι απαραίτητο τα κριτήρια που έχει κάνει αποδεκτά και με βάση τα οποία διαμορφώνει τις πεποιθήσεις, κάνει κρίσεις ή παίρνει αποφάσεις, να τα υποβάλλει συνεχώς σε έλεγχο και επανεξέταση για να διαπιστωθεί η εγκυρότητά τους. Αν όμως στη πορεία - ενώ έχει αποφασίσει μια σειρά πράξεων - από ατομία δεν ενεργεί, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πια ως αυτόνομο.²²

¹⁹ Masche J.G. (2010). Explanation of normative declines in parents' knowledge about their adolescent children. *J Adolesc*, 33: σσ. 271 - 284.

²⁰ Cuypers S., *Is Personal Autonomy the First Principle of Education ?*, *Journal of Philosophy of Education* 26, 1 (1992), σσ. 5 – 12 & Ο Berger παρατηρεί ότι « η κοινωνία δεν ελέγχει μόνο τις κινήσεις μας, αλλά διαμορφώνει την ταυτότητά μας, τη σκέψη μας και τα συναισθήματά μας... Η κοινωνία δεν σταματά στην επιδερμίδα μας, αλλά μας εμποτίζει όσο μας περιβάλλει. ». (Berger P., *Invitation to Sociology - A humanistic perspective*, Penguin Books, New York 1978, σ. 140)

²¹ Δερβίσης, *Ψυχολογία*, σ. 301.

²² Δερβίσης, *Ψυχολογία*, σ. 305.

3. Κοινωνική ανάπτυξη στην εφηβεία.

Οι κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν ότι οι δυτικές κοινωνίες ορίζουν στα άτομα αντιφατικές κοινωνικές απαιτήσεις και οι ανθρώπινες σχέσεις είναι πιο εύθραυστες από ποτέ. Ο Hinde υποστήριξε ότι όλα τα είδη των σχέσεων πρέπει να μελετούνται μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό τους πλαίσιο.²³ Ο τρόπος όμως με τον οποίο γίνονται οι αλληλοεπιδράσεις σε μια κοινωνία διαμορφώνει και το είδος των σχέσεων που καλλιεργούνται. Το πολιτισμικό πλαίσιο επηρεάζει τις βιολογικές τάσεις που θα καλλιεργηθούν ή που θα απομακρυνθούν, οπότε μια διαλεκτική σχέση υφίσταται ανάμεσα στα άτομα και στις αλληλοεπιδράσεις με τους άλλους, στο πολιτισμικό τους πλαίσιο. Ο κάθε παράγοντας επηρεάζεται από αυτούς και επηρεάζει τους άλλους.²⁴

Αν και οι περισσότεροι άνθρωποι γνωρίζουν και αναμένουν τη συμπεριφορά του έφηβου αγοριού και κοριτσιού, συχνά η στάση τους απέναντι στην εφηβεία είναι συγκεχυμένη. Ένας γονέας ή ένας δάσκαλος είναι πολύ πιθανόν να αντιμετωπίζει έναν έφηβο σαν να είναι ακόμα ένα μικρό παιδί, αλλά ένας συνομήλικος σαν να είναι μεγάλος. Οι έφηβοι δέχονται διαφορετική αντιμετώπιση από το οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον, ενώ ταυτόχρονα οι συναναστροφές τους διαφέρουν, διότι η ομάδα των συνομηλίκων μπορεί να έχει διαφορετικές θρησκευτικές, πολιτικές ή κοινωνικές αντιλήψεις.²⁵ Αντί λοιπόν οι έφηβοι να ακολουθούν πιστά τις πεποιθήσεις των γονέων τους - δεχόμενοι τόσες και τέτοιες επιρροές - αποφασίζουν να κάνουν μόνοι τους τις επιλογές τους. Αυτό όμως μπορεί να δημιουργήσει προστριβές και ένταση στο σπίτι για θέματα όπως το ντύσιμο, οι ώρες του ύπνου, η επιστροφή στο σπίτι αργά το βράδυ.

Από την άλλη πλευρά, όταν οι γονείς επιτρέπουν στους εφήβους να κάνουν οτιδήποτε θέλουν δεν φαίνεται να ωφελούνται από την απόλυτη ελευθερία κινήσεων. Είναι σημαντικό οι γονείς να αφήνουν ορισμένα περιθώρια προσωπικής έκφρασης στους εφήβους, είναι καλό όμως να γνωρίζουν σε γενικές γραμμές τις σκέψεις και τις κινήσεις των παιδιών τους, ώστε να τα προφυλάξουν σε περίπτωση που παρασυρθούν.²⁶

²³ Hinde R. A., *Individuals Relationships and Culture : Links Between Ethology and the Social Sciences*, Cambridge University Press, Cambridge 1987, σ. 37.

²⁴ Hayes, Εισαγωγή στην Ψυχολογία, σ. 162.

²⁵ Tucker, Εφηβεία, σ. 8.

²⁶ Tucker, Εφηβεία, σσ. 20 – 21.

Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια στην εφηβική ηλικία ωφελούνται όταν έχουν μια ομάδα φίλων. Οι φίλιες δε περιορίζονται πλέον στις κοινές δραστηριότητες, γιατί οι έφηβοι αποκτούν σταθερές φιλιες εμπιστοσύνης, αλληλοκατανόησης και μοιράζονται με τους φίλους τους προβληματισμούς και τα συναισθήματά τους. Τα κορίτσια έχουν συνήθως πιο στενές ομόφυλες φιλιες, ενώ τα αγόρια προτιμούν μια πιο χαλαρή ομάδα φίλων. Η κλειστή κοινωνική ομάδα τους επιτρέπει την ανάπτυξη του αισθήματος του ανήκειν, της αυτοεκτίμησης και της αυτοπεποίθησης.²⁷

Στην ομάδα των συνομηλίκων νιώθουν οι έφηβοι άνετα να μιλήσουν, να εκφραστούν όπως θέλουν, να αποκαλύψουν σκέψεις ή συναισθήματα, που η αποκάλυψή τους σε ενήλικες μπορεί να τρομάξει και προκαλέσει ανησυχία. Οι έφηβοι επιθυμούν να συναναστρέφονται με πέντε ή έξι άτομα του ίδιου φύλου ή μερικές φορές και των δύο φύλων. Οι ομάδες που σχηματίζουν άλλοτε έχουν συγκεκριμένους στόχους και σκοπούς και άλλοτε όχι. Οι σκοποί τους μπορεί να είναι υψηλοί, αγαθοί, σύμφωνα με τις κοινωνικές αρχές και αξίες. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις, που οι επιδιώξεις των νέων συγκρούονται με τους γραπτούς και τους άγραφους νόμους της κοινωνίας, γεγονός που οφείλεται στην έντονη και ακραία τάση των νέων για ανεξαρτησία.²⁸

Αξίζει να αναφέρουμε πως το αγόρι και το κορίτσι στην εφηβική ηλικία προσπαθώντας να κατακτήσει την ωριμότητά του και να επιτύχει την ομαλή κοινωνικοποίησή του, οφείλει να κατακτήσει ορισμένους αναπτυξιακούς στόχους μεταξύ των οποίων είναι :

- να απαντήσει σε φιλοσοφικά ερωτήματα που το απασχολούν, για να ξεπεράσει τα προσωπικά του αδιέξοδα.
- να αποδεχτεί τον καινούργιο του εαυτό.
- να κατορθώσει να αποκτήσει συναισθηματική αυτονομία από τα κοντινά μέλη της οικογένειάς του όπως οι γονείς και τα αδέρφια.
- να αποκτήσει σχέσεις αμοιβαιότητας και αλληλοκατανόησης με συνομηλίκους και των δύο φύλων.
- να διαμορφώσει υγιή ετεροφυλική σχέση και να συνειδητοποιήσει το ρόλο του φύλου του, και

²⁷ Tucker, Εφηβεία, σ. 21.

²⁸ Κασσωτάκης, Ο έφηβος, σ. 20.

- να αποκτήσει όλα τα εφόδια που του είναι απαραίτητα για την ενεργό συμμετοχή του στην κοινωνική και πολιτική ζωή.²⁹

²⁹ Παρασκευόπουλος, Εξελικτική ψυχολογία, σσ. 51 – 59.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μονοδιάστατη ενασχόληση των εφήβων με τη γνώση, την τεχνολογία και την υλική ευμάρεια οδηγεί στην ψυχική απομόνωση και ατροφία, η οποία καταλήγει στην εσωτερική ανισορροπία και ενθαρρύνει την απομάκρυνση από ηθικές αρχές. Γι' αυτούς τους λόγους οι έφηβοι καταφεύγουν συχνά σε υποκατάστατα, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις βαθύτερες πνευματικές τους ανάγκες. Η επιστήμη και η λογική προσδίδουν κύρος και αναμφισβήτητη βεβαιότητα, όμως αδυνατούν να δώσουν απαντήσεις στους εφηβικούς προβληματισμούς.

Η αγωγή των εφήβων επιτυγχάνεται από τους φορείς κοινωνικοποίησης μεταξύ των οποίων οι πιο σημαντικοί είναι η οικογένεια, το σχολείο και το κοινωνικό περιβάλλον. Κάθε φορέας επηρεάζει τον τρόπο σκέψης του παιδιού, το οποίο δε παύει να δέχεται αμέτρητα ερεθίσματα από ανθρώπους με διαφορετική νοοτροπία, μορφωτικό και κοινωνικό επίπεδο, που ασφαλώς εκούσια ή αθέλητα θα αφήσουν το δικό τους σημάδι στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του.³⁰ Η τελική, ωστόσο, απόφαση πρέπει να λαμβάνεται αποκλειστικά από τον ίδιο τον έφηβο, εξασφαλίζοντας τη δυνατότητα να αποβάλλει, όποτε επιθυμήσει, όσα κάποτε δέχτηκε.

³⁰ Κοσμόπουλος, Ψυχολογία, σ. 176.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνόγλωσση.

- Hayes, Εισαγωγή στην Ψυχολογία = Hayes N., Εισαγωγή στην Ψυχολογία, 2, επόπτ. ελληνικής έκδοσης Παρασκευόπουλος Ι. Ν., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998.
- Tucker, Εφηβεία = Tucker N., Εφηβεία, ωριμότητα και τρίτη ηλικία, Εξελικτική Ψυχολογία 4, μετάφραση Γαλανάκη Ευαγ., επιμέλεια Γιαννίτσας Ν. Δ., επόπτης ελληνικής έκδοσης Παρασκευόπουλος Ι. Ν., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1993.
- Δερβίσης, Ψυχολογία = Δερβίσης Σ. Ν., Ψυχολογία και Οδηγητική της προσωπικότητας του αναπτυσσόμενου ανθρώπου, Θεσσαλονίκη 1984.
- Κασσωτάκης, Ο έφηβος = Κασσωτάκης Μ. Ι., Ο έφηβος και τα προβλήματά του, Αθήνα 1980.
- Κοσμόπουλος, Ψυχολογία = Κοσμόπουλος Α., Ψυχολογία και Οδηγητική της παιδικής και νεανικής ηλικίας, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1994.
- Μαραγκουδάκη Ε., Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων - Παιδικά αναγνώσματα στο νηπιαγωγείο, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2003, σ. 73.
- Μελανίτης, Η εφηβική ηλικία = Μελανίτης Ν., Η εφηβική ηλικία και τα προβλήματά της, Αθήνα 1990.
- Παρασκευόπουλος, Εξελικτική ψυχολογία = Παρασκευόπουλος Ι. Ν., Εξελικτική ψυχολογία - Εφηβική ηλικία, 4, Αθήνα 1985.
- Στρίφτου – Κριαρά, Ψυχολογικά και Παιδαγωγικά μελετήματα = Στρίφτου – Κριαρά Αικ., Ψυχολογικά και Παιδαγωγικά μελετήματα και άρθρα, Θεσσαλονίκη 1993.

2. Ξενόγλωσση.

- Barber B.K., Stolz H.E., Olsen J.A. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70: σσ. 1 - 137.

- Crick, N. R., & Zahn-Waxler, C. (2003). The development of psychopathology in females and males: Current progress and future challenges. *Development and Psychopathology*, 15, σσ. 719 – 742.
- Cui M., Conger R.D., Bryant C.M., Elder G.H.Jr. (2002). Parental behavior and the quality of adolescent friendships: a socialcontextual perspective. *J of Marriage & Family*, 64: σσ. 676 - 689.
- Cuypers S., Is Personal Autonomy the First Principle of Education ?, *Journal of Philosophy of Education* 26, 1 (1992), σσ. 5 – 12.
- Diener E., Diener M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, σσ. 653 - 663.
- Flouri & Buchanan, 2003 = Flouri, E. & Buchanan, A. (2003). The role of father involvement in children’s later mental health. *Journal of Adolescence*, 26, σσ. 63 – 78.
- Haugland S., Wold B., Stevenson J., Aaroe L.E., Woynarowska B. (2001). Subjective health complaints in adolescence. A cross-national comparison of prevalence and dimensionality. *European Journal of Public Health*, 11, σσ. 4 - 10.
- Hinde R. A., *Individuals Relationships and Culture : Links Between Ethology and the Social Sciences*, Cambridge University Press, Cambridge 1987, σ. 37.
- Ilder E.L., Benyamani Y. (1997). Self-rated health and mortality: a review of twenty-seven community studies. *Journal of Health & Social Behavior*, 38, σσ. 21 - 37.
- Jerden L., Burell G., Stenlund H., Weinehall L., Bergstrom E. (2011). Gender differences and predictors of self-rated health development among Swedish adolescents. *Journal of Adolescent Health*. 48(2), σσ. 143 - 150.
- Kovacs, 1997 = Kovacs, M. (1997). Depressive disorders in childhood. *Archives of General Psychiatry*, 46, σσ. 776 – 782.
- Lucia & Breslau, 2006 = Lucia, V.C. & Breslau, N. (2006). Family cohesion and children’s behavior problems: A longitudinal investigation. *Psychiatry Research*, 141, σσ. 141 – 149.
- Masche J.G. (2010). Explanation of normative declines in parents’ knowledge about their adolescent children. *J Adolesc*, 33: σσ. 271 - 284.
- Meakin D., *The Justification of Religious Education*, *British Journal of Religious Education*, 2, 1 (1979), σ. 53.

- Seligman M.E., Csikszentmihalyi M. (2000). Positive psychology. An introduction. *American Psychologist*, 55, σσ. 5 - 14.